

Lidens nya kyrka: installation av nytt värmesystem

Lidens socken, Sundsvalls kommun, Västernorrlands län

Innehållsförteckning

Inledning	2
Historik och beskrivning	3
Tidigare åtgärder	4
Utförda åtgärder	4
Bilder	6
Källor	10

Inledning

Objekt/dnr: Lidens nya kyrka, Lidens socken, Sundsvalls kommun. Dnr 2008/317.

Länsstyrelsens tillstånd: Konvertering av värmesystem i Lidens kyrka, Lidens församling, Sundsvalls kommun. Länsstyrelsen Västernorrland 2009-02-09. Dnr 433-14754-08.

Beställare: Indals, Sättna, Lidens och Holms kyrkliga samfällighet.

Entreprenör: Sundsvalls Rör och Värmeteknik AB.

Antikvarisk kontrollant: Murberget Läns museet Västernorrland, Hjördis Ek.

Historik och beskrivning

Lidens nya kyrka byggdes som ersättning för den medeltida kyrkan, som hade blivit för trång. Den nya kyrkan uppfördes på avstånd från älven och högre upp i dalgången. Här låg gårdarna på rad längs byvägen i kanten av dalgången. Den nya kyrkan uppfördes i anslutning till byns gårdar. Den äldre kyrkan, som ligger nära Indalsälven på en platå, fick stå kvar trots att en ny kyrka byggdes.

Redan 1802 bestämde sockenstämman att en ny kyrka skulle byggas. Det dröjde emellertid femtio år innan man startade byggandet av den nya kyrkan. Ritningar till den nya kyrkan gjordes av arkitekt Johan Erik Söderlund år 1854. Byggmästare var Johan Nordell och kyrkan uppfördes 1856-58. Han gjorde en del ändringar i ursprungsritningen, som i korets utformning och i tornhuvu. Invigningen av den nya kyrkan skedde inte förrän 1861. Kyrkan har invändigt likheter med Rätans kyrka i Jämtland, som Nordell byggde några år före Lidens kyrka.

Kyrkan uppfördes på en naturstensgrund och väggarna bestod också av natursten, men tegel användes till fönster- och dörrömfattningar. Fasaderna putsades och avfärgades i en vit kulör. Byggnaden bestod av ett större kyrkorum med smalare, femsidigt kor i öster och ett västtorn. Koret fick en halvcirkelformad övre del i trä med åtta mindre, rundbågiga fönster. I vapenhuset i väster och på båda långsidorna gjordes ingångar med pardörrar. Sex höga fönster fanns på båda långsidorna. I koret inrymdes sakristia på norra sidan och förråd på södra sidan. Under orgelläktaren gjordes en mindre inbyggnad med trappor till läktaren.

Interiören har bevarat den ursprungliga utformningen med ett stort och ljust kyrkorum med flackt tunnvalv. Koret är smalare än långhuset och ligger fyra trappsteg högre än detta. I koret finns två golvnivåer med en lägre del närmast långhuset och en högre del med rundade trappor som leder upp till altaret med altarringen. En hög bågöppning skiljer koret från kyrkorummet. Vid ingången till koret finns vid båda sidor ett kopplat pelarpar. I korabsiden finns dessutom fyra enkla pelare. Alla pelare står på ett högt fundament, vilket är målat i grön marmorering. Pelarna är målade i ljusgrönt och guld. Fundamentet har en hög golvlister som är målad i mörkbrunt. Golvlister mellan pelarna är däremot lägre och målad i ljusgrått.

I koret finns tre rundbågiga fönster bakom altaret och åtta mindre fönster under takfoten. Koret belyses av dessa fönster, men färgskalan är mörkare än i långhuset. Under de mindre, övre fönstren finns en dekor med skenarkitektur i form av en pelargång. Läktare finns ovanpå korets inbyggnader som inrymmer sakristia respektive förråd. Bänkarna är placerade i fyra slutna kvarter och kyrkorummet har golv av breda, lackade brädor. Bänkinredningen är sannolikt från kyrkans byggnadstid, liksom predikstolen och orgelläktaren. Orgelfasaden tillhör 1862 års orgel, men orgelverket ombyggdes 1958-59. Nummertavlor och altarring är

också bevarade från byggnadstiden. På altaret står ett förgyllt kors med svepduk och törnekrans.

År 1939 kan man se på bilder att den äldre färgsättningen fanns kvar invändigt. Tunnvalvet var målat i en ljusblå kulör. Väggarna i kyrkorummet hade en målad bröstning i grön marmorering med avslutande rödmålad list med vågmönster. Trapphall och orgelläktare hade också en målad bröstning. Den slutna bänkinredningen var målad i en blågrön kulör.

Tidigare åtgärder

År 1921 genomfördes en restaurering av kyrkan under ledning av arkitekten Otar Hökerberg. Under orgelläktaren byggdes ett trapprum eller en inbyggnad, tidigare fanns de båda trapporna till orgelläktaren i vapenhuset. Sidogångarna breddades och målningsarbeten utfördes. Nya innerfönster sattes in. Vid sidoingångarna, på båda långsidorna, tillverkades nya innerdörrar. Nytt orgelverk byggdes, men orgelfasaden behölls oförändrad.

Åren 1954-55 gjordes ännu en restaurering som leddes av arkitekt B. Linnarsson. Kyrkans fasader putsades om och avfärgades. Snickerierna ommålades och 1921 års skorsten ovanför taket togs bort. Interiört förminskades altaret och flyttades fram. Korgolvet sänktes ett trappsteg och ytan belades med kalkstensplattor. Koret utvidgades genom att bänkar togs bort och bänkinredningen ombyggdes. Interiören ommålades och färgsättningen ändrades. Åren 1958-59 installerades återigen ett nytt orgelverk, men orgelfasaden förändrades inte vid ombyggnaden.

År 1988 ersattes yttertaketets plåt med kopparplåt. Snickerierna ommålades.

År 2003 ommålades långhusets väggar och takets tunnvalv i en bruten, vit kulör liksom tidigare. Vid målningen av väggarna dokumenterades en övermålad bröstning i grön marmorering avslutad av en rödmålad list med vågmönster. Den kraftiga, profilerade taklisten hade omfattande skador på vissa partier. Listen lagades och marmoreredes om i olika grå kulörer. I vapenhuset lagades putsskadorna i anslutning till porten. I inbyggnaden under orgelläktaren byggdes en handikappanpassad toalett. Vid 2003 års upprustning ingick inte några arbeten i koret. Väggarna i koret har målnings-skador högre upp. Pelarna har kraftiga sprickor och målnings-skador. Måleriarbeten och konservering skulle behöva utföras särskilt i koret, men även på inredningsdetaljer i kyrkorummet.

Utförda åtgärder

Kyrkan värms idag med direktverkande el i radiatorer. Församlingen vill minska kostnaderna för uppvärmning av kyrkan. Förslaget innebär att det befintliga värmesystemet byts ut mot vattenburen bergvärme. Omläggningen av värmesystemet har utförts under 2009. Arbetena

har följt "Åtgärdsprogram Lidens kyrka. Värmekonvertering från direktverkande el till vattenburen jordvärme" av Byggekultur Mittkonsult AB. I programmet var föreslaget släta element liksom de befintliga, men istället valdes räfflade element.

Vid kyrkans södra sida har borrhning till bergvärme utförts. Rör från borrhålen har dragits genom ytterväggen till ett värmepumpsrum. Installationen och rördragningen genom väggen har dolts i ett vitt plåtskåp vid den södra långväggen.

Invändigt har nya element monterats i långhus, kor, sakristia och på orgelläktaren. Långhusets främre hälft har fått en ny, högre golvlister istället för den nyare, lackade listen som dolde elledningarna. Listen gjordes högre för att dölja rördragningen till elementen. I bakre delen av rummet har den befintliga lägre golvlister använts för rördragningen. Den välbevarade inredningen i koret är känslig för förändringar. De nya elementen har placerats på samma platser som de äldre. De nya elementen är svagt räfflade och har en vit kulör. Från början var det tänkt att elementen skulle vara släta, liksom de äldre elementen. Väggarna i långhuset och på orgelläktaren har nyligen ommålats i brutet vitt. Elementens vita kulör är nära väggarnas kulör, därför gjordes inte någon målning av dem, vilket var tänkt från början. Elementen monterades så lågt som möjligt för att döljas av bänkskärmarna, vilka har en höjd på 80 cm.

I koret är däremot väggarna målade i en brunrosa kulör. Även här är elementen vita och inte målade i väggarnas kulör. Någon målning av elementen gjordes inte, eftersom korväggarna är i behov av ommålning och det är bättre att vänta med målning av elementen, tills detta är utfört. I koret är både väggar och kupol i behov av upprustning. Här finns sprickor i färgskiktet i den övre delen av väggarna. I koret finns fem element liksom tidigare. De två rören eller ledningarna till elementen är synliga mellan pelarnas fundament. Rören runt pelarnas fundament är placerade innanför den bruna golvlister, vilken gjordes något bredare.

Före ombyggnaden släta element och golvlister kring pelarnas fundament.

Nytt element med ledningar och ny golvlister.

Trappan till koret med nya element i bakgrunden.

Ny högre golvlister i främre delen av kyrkorummet.

Låg golvlist i bakre delen av kyrkorummet.

Ledningar till element på orgelläktaren.

Äldre bänkar och nya element på orgelläktaren.

Plåtskåp som döljer rördragningen till bergvärmten.

Källor

Sveriges kyrkor. Medelpad. Stockholm 1939.

Kyrkobyggnader 1760-1860. Del 4. Riksantikvarieämbetet. Västervik 1997.

Sveriges bebyggelse. Landsbygden. Västernorrlands län. Del II. Holms, Indals, Lidens, Ljustorps, Selångers, Stöde och Sättna socknar. Uddevalla 1949.

Sundsvalls kommun. Översiktlig kulturmiljöinventering 1999.

Lidens nya kyrka, Lidens församling, Sundsvalls kommun. Restaurering av interiören.
Länsmuseet Västernorrland. Kulturmiljöavdelningens rapport nr 2003:11 Bodil Mascher.

Lidens nya kyrka, Sundsvalls kommun. Interiöra och exteriöra restaureringsarbeten.
Länsmuseet Västernorrland. Kulturmiljöavdelningens rapport nr 2006:9 Bodil Mascher.